

A GABONATERMESZTÉS, -FELDOLGOZÁS HELYZETE, KÖZGAZDASÁGI PROBLÉMÁI

DR. LÉNÁRT LAJOS*

* Gabonatrösz

A magyar nép a gabonát évszázadokon át „életnek” nevezte. A népi nyelv így juttatta kifejezésre azt, hogy az emberi táplálkozásban létfontosságú szerepe van a gabonának, az abból készített lisztnek és kenyérnek. Mezőgazdasági termelésünkben mindig kiemelt jelentősége volt a gabona termesztésének. A gabonafélék között kezdettől fogva az első helyet a búza foglalja el, mert ennek lisztjeiből lehet a legízletesebb és legváltozatosabb kenyér-, tészta- és süteményféléseket készíteni. Előadásomban ezért a búza termesztésének és hasznosításának kérdéseivel kívánok foglalkozni.

Mint ismeretes; a búza minőségét döntően az éghajlati viszonyok, a talaj összetétele és az egyes búzafajtákban rejlő minőségi tulajdonságok határozzák meg. Hazánk természeti adottságai rendkívül kedvezőek a búza termelése szempontjából, ezért ennek a művelési ágnek történelmi távlatokban is nagy hagyományai vannak.

A Kárpát-medencében már az őskorban is termeltek búzát. Hazánk területén a régészek sok helyen találtak ősbúza leleteket: alakort, tönkét, sőt tönkölyt is. A honfoglalás idején az itt lakó népek már laza kalászu „aestivum”-ot, közönséges búzát termesztettek. Ennek pirosszemű fajtája a külföldön is jól ismert „proles hungarica” lett később világszerte a minőségi búza nemesítésének leghíresebb megalapozója.

Magyarországon a szántóföldi termelés szerkezetét sok évszázadon át az egyoldalú, extenzív gazdálkodás jellemezte. A vetésterület 70—90 százalékán őszi gabonaféléket termeltek. Kedvező hatással volt árugabona termelésünkre a külföldi terménypiac kiszélesedése. Az 1700-as évektől kezdve nemzetközi kereskedelmünkben fokozatosan előtérbe került a búzaexport.

Agrártermelésünk a XVIII. század végéig lényegében empirikus, csak a tapasztalatot hasznosító gazdálkodás volt. Ezt követően kezdett tért hódítani a racionális gazdálkodás szemlélete, amelynek célja az egyszerű árutermeléssel szemben, a tartósan elérhető legnagyobb tiszta jövedelemre irányult. Terjedt a vetőmagtisztítás, a föld trágyázása, javult a talajelőkészítés. Később egyes nagybirtokokon a továbbfejlesztett eke mellett megjelentek más lövontatású mezőgazdasági gépek is.

Az európai piacokon már a XIX. században kiváló minőségűnek ismerték el a „proles hungarica” öröklési anyagát magában hordozó acélos tiszavidéki búzáinkat. Ezek a fajták jól alkalmazkodtak hazánk szeszélyesen változó időjárásához. Hátrányuk volt azonban, hogy a rozsdabetegséggel és nagyobb aszályal szemben nem voltak elég ellenállóak. Ezért, valamint a nagyobb terméshozamra való törekvés céljából már a múlt század második felében kezdtek külföldi példák nyomán nálunk is foglalkozni a búza nemesítésével, egyes fajták javításával.

Nemesítőink érdeme, hogy ekkor még elsőrendű követelménynek tekintették a minőségi tulajdonságok fenntartását. Mokry Sámuel kiváló szakember 1875-ben így foglalta össze erről nézeteit: a minőséget „nem kegyeletből, mert a haszon kegyeletet nem ismer, hanem célszerűségből” kell megóvni. Cserhádi Sándor pedig a következőképpen fogalmazta meg a nemesítés célkitűzéseit: — idézem — „célünk csak az lehet: megtartani; s amennyire csak lehet, fokozni a búza minőségét, korai érését, bizonyos mértékig fokozni a termőképességet, csökkenteni a megdőlésre való hajlamot és a rozsdra íránt való fogékonyságot.”

A mezőgazdaság tőkés átalakulásának hatására 1870 és 1910 között a búzatermés mennyisége két és félszeresére, 1,7 millió tonnáról 4,1 millió tonnára nőtt, a termés hozam pedig 66 százalékkal emelkedett. Hivatalos statisztikai adatok szerint 1868. évi külkereskedelmi forgalmunkban a búzának 18,5 százalékat a lisztexport tette ki. 1892-től kezdve ez az arány már meghaladta az 50 százalékat. Így például 1895-ben 608 ezer tonna búzát és 644 ezer tonna lisztet exportáltunk.

Megdöbbenést keltett a múlt század utolsó évében, amikor kormányzati szinten és sajtón keresztül hivatalos hírek érkeztek Angliából arról, hogy a magyar búza minősége romlik, sikértartalma csökken. Az ezzel kapcsolatban hat évig tartó széles körű vizsgálatot vezető Kosutány Tamás 1907-ben úgy összegezte megállapításait; hogy — idézem — „... éghajlatunk meg nem változott, a búzának a protein- és sikértartalma legalábbis nem csökkent, kivéve talán azokat a helyeket, ahol a gondatlan művelés folytán a talaj kimerült, s az okszerűtlen gyér trágyázás folytán a búza nem találja meg a tenyészéshez szükséges feltételeket...”

Az első világháború után rendszertelenül folytatott nemesítések következtében igen sok fajta búzát termeltek Magyarországon és a hazai fajták mellett egyre jobban elterjedtek a bővebb termés hozamú, de kisebb sikértartalmú búzák. A mennyiség egyoldalú növelésére irányuló szándék ekkor háttérbe szorította a minőség jelentőségét. A készletek erősen keveredtek, ezért a minőség állandóan változott, ami malmai és sütőipari szempontból egyaránt nagyon hátrányos volt.

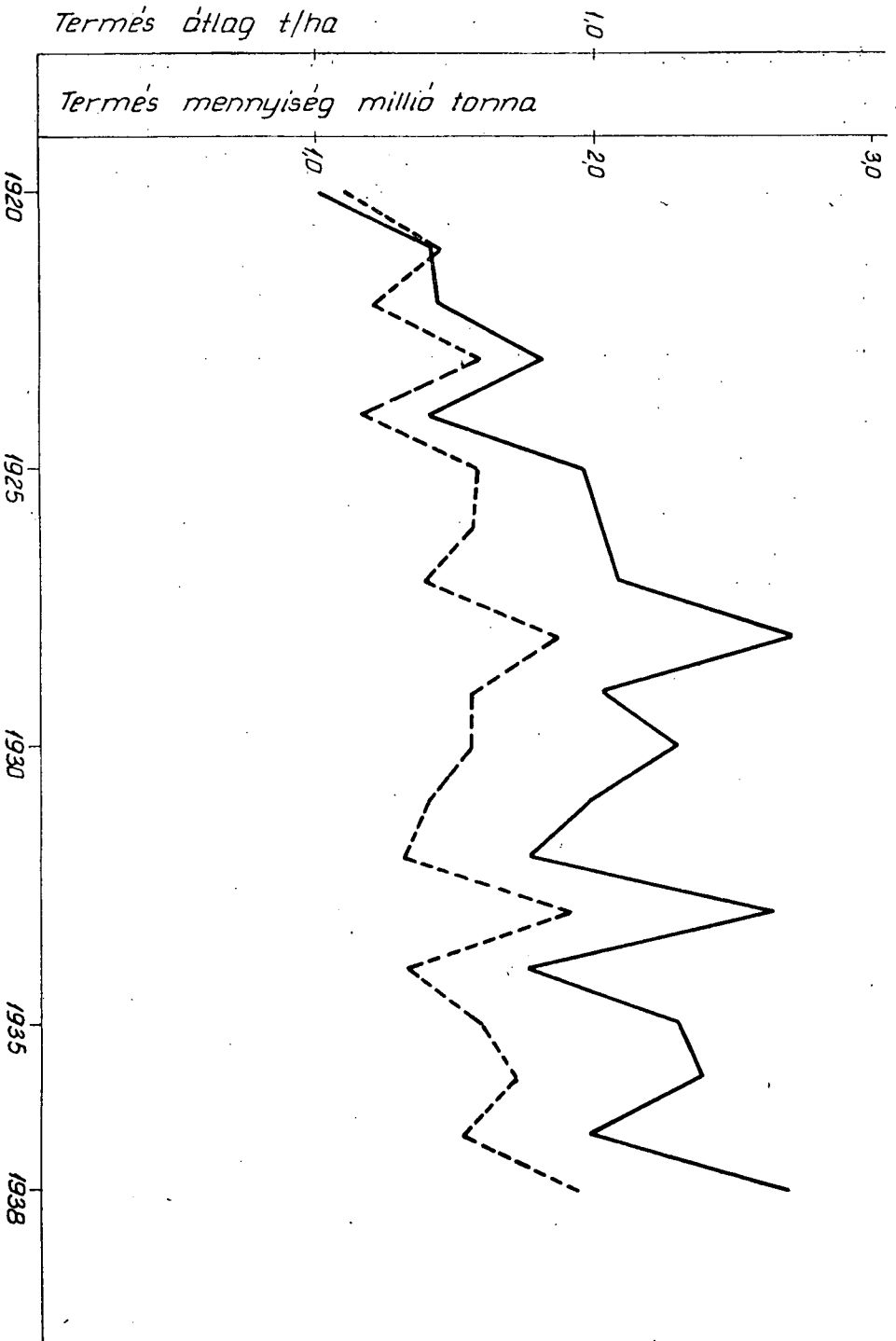
A helyzet tisztázása és rendezése körül folyó viták során Hankóczy Jenő következetesen állította, hogy a mennyiség és a minőség nem zárja ki egymást, a két érdek célszerűen összeegyeztethető. Példaként említette a Baross László által nemesített bőventermő bánkúti búzát, amely kiváló minőségű volt.

A földművelésügyi kormányzat határozott intézkedései következtében 1931-ben megkezdődött az úgynevezett „búzaegységesítési akció.” A búzatermesztés átszervezésének rendkívül gyors eredményéről Hankóczy Jenő 1937-ben a következőket állapította meg: „... rövid pár év után Magyarország búzatermő területének 70 százaléka öt búzafajtaival van bevetve.” Az öt nemesített búzafajta közül különösen elterjedt — 80 százalékat képviselt — a Bánkúti 1201. számú fajta.

Az egységesítési akció nemcsak a minőségre volt kedvező hatással, de javította a termés hozamok mennyiségét is. 1920-tól 1938-ig a búza hektáronkénti termésátlaga — ingadozásokkal ugyan, mégis — 9,6 métermázsáról 16,7 métermázsára emelkedett.

A felszabadulás előtti búzatermelés történetének vázlatos ismertetésével arra kívántam rámutatni, hogy érdemes tanulmányozni hagyományainakat, mert azokból korunkban is hasznosítható következtetésekhez juthatunk és tapasztalatokat nyerhetünk.

A hazánk felszabadulását követően mezőgazdaságunk teljesen átalakult. A háború miatti visszaesés és az ötvenes évek stagnálása után agrárfejlesztésünk az iparosodás eredményeinek talaján, a 60-as években erősen felgyorsult. Létrejötték a mező-

gazdaság szocialista nagyüzemei és ezzel a termelés, valamint a termelékenység színvonalja jelentősen emelkedett.

A növénytermelés szerkezetén belül továbbra is kiemelt jelentőségű maradt a búzatermelés, amely a szántóföldi termelésnek még mindig 24—27 százalékát képviseli. Az állami gazdaságok és a mezőgazdasági termelőszövetkezetek többségében ma is fő növény a búza, mert az árbevétel jelentős forrását képezi, elősegíti és biztosítja az üzemek pénzügyi helyzetének egyensúlyát.

1. TÁBLÁZAT

1945-től öt évenkénti átlagot véve a búzatermelés részesedése a szántóterületből

Megnevezés	Szántóterület 1000 ha	Búza vetés- terület 1000 ha	Búzavetés a szántóterület %-ában	Búzatermés- átlag t/ha
1945	5567,1	758,7	14,0	0,87
1946—50	5563,8	1338,8	24,1	1,16
1951—55	5481,8	1370,7	25,0	1,46
1956—60	5368,3	1198,4	22,3	1,49
1961—65	5124,1	1077,5	21,0	1,87
1966—70	5060,0	1236,8	24,5	2,43
1971—75	5007,5	1291,8	25,8	3,32
1976—78	4910,5	1320,1	26,9	4,07
1979		1317,0 vetett		3,26*
		1140,0 betakarított		
1980		1320,0**		4,30**

* = becsült termésátlag

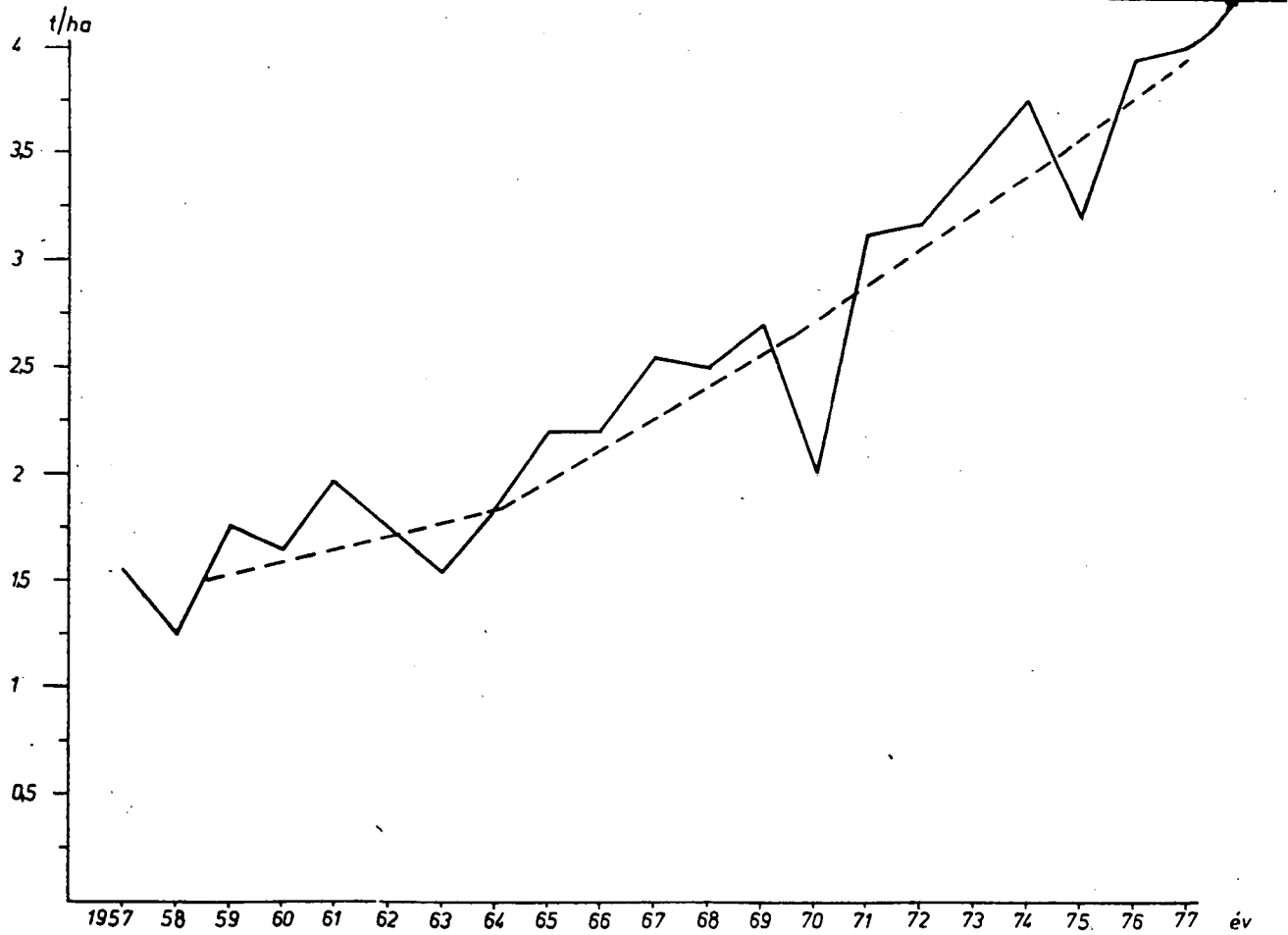
** = tervezett terület és termésátlag

A búzatermelés színvonalának fejlesztését szolgálta a komplex gépesítés, amely kiterjed a teljes munkafolyamatra, a talajművelésre, a vetésre; a növényvédelemre és a betakarítási munkákra. A gépesítésre szükség volt a mezőgazdaságból elvándorolt munkaerő pótlása szempontjából, egyben lehetővé tette a legnehezebb fizikai munkaműveletek kiváltását, valamint a korszerű nagyüzemi technológiai rendszerek alkalmazását.

A hozamok növelését jelentősen elősegítette a termelés intenzifikálása, ezen belül is elsősorban a talaj tápanyag ellátását szolgáló műtrágya felhasználás fokozása. Az egy hektár szántóterületre jutó összes műtrágya felhasználásának az 1950 és 1954 közötti évenkénti átlaga még csak 44 kg volt, 1977-ben pedig a búza vetésterületére vonatkoztatva már elérte a 328 kilogramot.

A búzatermelés mennyiségi és minőségi színvonalának alakulásában meghatározó szerepe van a megfelelő fajták kiválasztásának. Az 1950-es évek közepén a búzavetésterület több mint 70 százalékán még Bánkúti 1201; 25%-án a Fleischmann 481 és további mintegy 5%-án egyéb hazai nemesítésű búzafajtákat termesztettek. Gyenge állóképességük, magas szárúak, alacsony termésátlagaik szükségessé tették a fajtaváltást.

Ebben az időszakban történtek az első próbálkozások az intenzív olaszfajták magyarországi meghonosítására, termesztésbe vonására, továbbá a vegyszeres gyomirtás bevezetésére.

2. ábra. A búza terméshozam-alakulása Magyarországon (1957—1977)

Az 1950-es évek végén kipróbált olasz fajták gyenge télállósága és rossz sütőipari minősége nem elégítette ki az igényeket. Kedvezőtlen tulajdonságaik miatt ezek a fajták két-három éven belül kikerültek a köztermesztésből, illetve részarányuk minimálisra csökkent.

Az azóta eltelt időszakban három egymástól jól elhatárolható fajtaváltás történt. Ezek kedvező hatása a terméseredményekben is megmutatkozott.

— Az 1960-as évek elején került köztermesztésbe a szovjet Bezosztája 1 búzafajta, amely rohamosan elterjedt és a 60-as évek végén már a vetésterület 74—75%-át foglalta el.

— 1975-től kezdve előtérbe kerültek a jó termőképességű és viszonylag alacsonyabb beltartalmi értékű fajták a Novoszadszka—Rána 1—2—3, a Zlatna—Dolina (két változata), a Száva, valamint a hazai nemesítés eredményeként

Kompolti—1

GK—Fertődi 3,

GK—2,

Martonvásári 4—5,

GK—Tiszatáj,

majd az MV—7; MV—8 napjainkban. Ebben az időszakban kezdődött a búza-termesztés nagyüzemi technológiai módszerének széles körű alkalmazása is.

2. TÁBLÁZAT

A búzafajták százalékos arányváltozása

Megnevezés	Származás	1961	1965	1968
		években		
Bánkúti 1201	magyar	54,7	13,4	2,4
Fertődi 293	magyar	6,0	27,3	16,0
Bezosztája 1	szovjet	—	51,4	74,6
San Pastore	olasz	3,2	0,9	2,4
Egyéb fajták	hazai és külföldi	36,1	7,0	4,6
Összesen		100,0	100,0	100,0

— A váltás második időszaka az 1970-es évek elejére esik. Ekkor megjelentek az újabb szovjet búzafajták: a Rannaja 12, Mironovszkaja 808, Jubilejnaja, Kavkaz és Auróra, valamint az olasz Libelulla. Ezzel egyidejűleg fokozatosan csökkent a Bezosztája 1 vetésterülete. A fajtaváltást akkor a termesztési feltételek javulása kísérte.

3. TÁBLÁZAT

A hazai és az idegen fajták összetételének alakulása

Megnevezés	1970	1975	1976	1977	1978	1979
Magyar fajták %	17,7	6,3	13,6	18,5	22,0	24,6
Szovjet fajták %	81,1	80,7	62,9	50,9	20,5	26,3
Olasz fajták %	1,0	12,0	17,0	20,6	16,6	15,8
Francia fajták %	0,2	—	—	—	0,1	0,1
Jugoszláv fajták %	—	1,0	6,5	10,0	40,6	33,0
Bolgár fajták %	—	—	—	—	0,2	0,2
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Az utóbb felsorolt magyar fajták versenyképesek úgy minőségben, mint mennyiségben a külföldi nemesítésű fajtákkal. Versenyképességükben feltétlen előny, hogy a magyar „rögön” született, így télállóságuk mérhetetlen előny a mediterrán típusú olasz, illetve jugoszláv fajtákkal szemben.

Magyar fajtákat a vetésterületünk mintegy 1/4 részén termeljük jelenleg. Potenciális termőképességük — hasonlóan az intenzív külföldi fajtákhoz, meghaladják a 60—70 q/ha értéket.

A nagyszámú fajtaválaszték mellett a mezőgazdasági üzem terméssbiztonsága viszont — és talán éppen ezért — előfeltételezi és megköveteli azt, hogy az ország, a tájörzet, üzem eltérő adottságainak megfelelő genetikai alappal rendelkező fajta kerüljön adott helyen termelésre.

Termőhelyre szükséges adaptálni az eltérő technológiai feltételek ismeretében a megfelelő fajtát, a hozam és a gazdaságos termelés érdekében.

A fajták tenyésztő-különbségének jelentőségét figyelembe véve helyesen változott a korai, a közepes és a késői érésű fajták aránya. Amíg 1970-ben a felsorolás szerinti sorrendben 2,4:94; 3:4% volt ez az arány, 1979-ben 61,2:37,7:1,1%. Megfigyelhető tehát, hogy túlsúlyba kerültek a korai érésű fajták.

Igaz ugyan, hogy a korai fajták genetikailag is kisebb potenciális termőképességek, de a termés biztonsága, a szemek teltsége a rozsdafertőzés kivédése gazdasági szempontból fontos érdek. Ugyanakkor a korai fajták már több éven át bizonyították megfelelő állóképességüket. A kevésbé állóképes fajtáknál az agrotechnikai módszerek helyes alkalmazása és a technológiai fegyelem következetes betartása szükséges a várt eredmény elérése érdekében.

A kenyérgabona termelésének fejlődését és jövedelmezőségét döntően a nagyüzemi korszerű technológia bevezetése, a termelés komplex gépesítése és az árszabályozás segítette elő.

A fajta helyes megválasztása mellett továbbra is közvetlenül befolyásolja a terméseredmények fokozását.

- a talajművelés minősége és időbeni elvégzése, a jó magágy előkészítése,
- a megfelelő összetételű, nagyadagú és egyenletes műtrágyakiszórás,
- az időbeni — legkésőbb október végéig — egyenletes mélységben elvégzett vetés,
- a kellő növényápolás, a vegyszeres gyomirtás,
- a jól szervezett időben végzett aratás és betakarítás.

Az intenzív nagy termőképességű búzafajták csak abban az esetben érik el az optimális terméseredményt, ha a mezőgazdasági üzemek gondosan betartják ez alóírt agrotechnikai feltételeket.

A mennyiség mellett természetesen kiemelkedően fontos tényező a búza minősége is. A jó minőség eléréséhez megfelelőek a klimatikus viszonyaink, a talajadottságok, a termesztési feltételek és adottak a fajták is. Mi a mezőgazdasági üzemektől a következő években azt várjuk, hogy a fajták helyes megválasztásánál kapjon fontos szerepet a beltartalmi érték. A minőségi oldal erősítése érdekében 1980-tól a felhasználás, fogyasztás szempontjából szükséges beltartalmi érték megismerése céljából felvásárló hálózatunk műszeres vizsgálat alapján veszi át a mezőgazdasági üzemektől a minőség feljavítását szolgáló búzatételeket.

A gabona felvásárlásának folyamatában három búzacsoport elkülönítéséről kell gondoskodnunk. Az első csoportba a javító búza tartozik, a másodikba a malmi búza, a harmadik csoportba pedig a takarmánybúza.

Az árarányok most differenciáltabbak mint korábban. Előfordulhat mégis, hogy a magas hozamszintre való törekvés a fajtacsoportok módosulását vonja maga

után. Ez azt jelenti, hogy jövedelmezőségi érdekből előtérbe kerülhetnek a takarmány- és azok a gyengébb minőségű, de nagyobb terméshozamú étkezési búzafajták, amelyek nem biztosítják a kívánt minőséget. Az 1970—1975 évek 8—11 %-os takarmánybúza aránya az elmúlt években 30—32 %-ra növekedett. Ez a hozamszámlelet érvényesülését mutatja.

4. TÁBLÁZAT

*Reprezentatív jövedelemalakulás helyzetét vizsgáló adatsor
(1977. évi STAGEK adat)*

	Kedvezőtlen	Kedvező
	adottságú mezőgazdasági üzemek	
Vetésterület ha	159 605	786 131
Termésátlag q/ha	31,2	42,4
Termelési költség Ft/ha	7 408	8 319
Főtermék öntkölség Ft/q	237,47	196,25
Tiszta jövedelem Ft/q	73,98	106,57
Tiszta jövedelem Ft/ha	2 308	4 517
Értékesített főtermék aránya %	81,9	83,1

A MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központja által végzett jövedelmezőségi vizsgálat szerint a mezőgazdasági termelőszövetkezeteknél 1977-ben a 100 Ft termelési költségre jutó tiszta jövedelem 37,35 forint volt. Egy reprezentatív felmérés alapján végzett másik vizsgálat szerint a kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági üzemeknél ez az érték 31,15 forint, a kedvező adottságú üzemek esetében pedig 54,30 forint volt. A búzatermelés volumenét, termelékenységét és jövedelmezőségét együttesen is értékelve megállapítható, hogy ez a növénytermelésnek tartósan az egyik leggazdaságosabb tevékenysége.

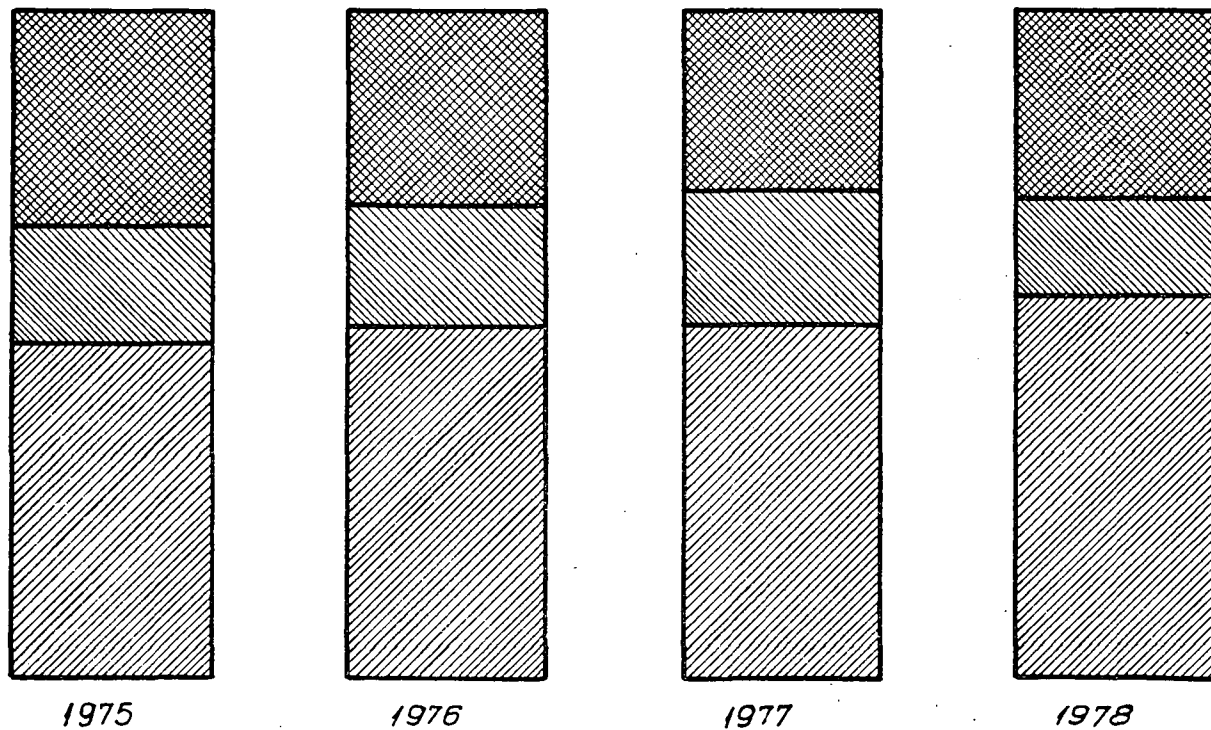
A búzatermelés további fejlesztésének agronómiai, műszaki és gazdasági szempontból egyaránt adottak a kedvező feltételei. Mi a felhasználók nevében következetesen azt kérjük a mezőgazdaságtól, hogy lehetőséghez képest csökkentse a búzafajták számát és tekintse elsőrendű követelménynek a jó és egyenletes fizikai és beltartalmi minőségi értékek elérését és megtartását.

A búza termeléséhez szorosan kapcsolódik a terményraktározási tevékenység, amelynek feladata a megtermelt gabonakészletek minőségének megóvása, tartósítása, sőt bizonyos mértékig annak célszerű feljavítása. A raktárhálózat a tárolási és kikészítési feladatok teljesítése mellett segíti a gabonakészletek forgalmazását, a belöldi felhasználók megfelelő gabonaellátását és az exportszállítások megbízható bonyolítását.

Előadásomban azért térek ki külön erre a tevékenységünkre, mert a gabonatermelés fejlődése és a raktárkapacitás bővítése között még mindig nincs összhang, a korábban támadt feszültségeket hosszabb időn át is csak nehezen leszünk képesek fokozatosan feloldani.

A kialakult helyzetet jól jellemzi az, hogy amíg 1961-ben 1,3 millió tonna csúcstárolási készlet elhelyezéséhez 1,1 millió tonna állandó raktárkapacitás állt rendelkezésünkre, addig 1979-ben a készletcsúcs meghaladta a 4,7 millió tonnát, a raktárkapacitásunk pedig csak 2,9 millió tonna. Raktárellátottságunk tehát 81 százalékáról 61 százalékra esett vissza. A hiányzó raktárkapacitást szükségmegoldásokkal kell pótolnunk. Továbbra is számolunk ezért az ideiglenes tárolók használatával és a mezőgazdasági üzemek raktáraiban történő bértárolással.

Állandó raktár = Ideiglenes és szabadter = Bértárolás =

3. ábra. Csúctárolási készleteink elhelyezése a tárolás módja szerint

Szeretném megjegyezni, hogy az ország teherbíróképességéhez és a rendelkezésre álló építőipari kapacitáshoz képest nagyon jelentős raktárfejlesztést folytatunk. Ebben az ötéves tervidőszakban például befejezéséhez közeledik a 3 milliárd forint értékű állami célcsoportos beruházás, amelynek keretében összesen 700 ezer tonna tárolóteret építetünk. Ebben a programban megvalósuló raktárak közül 280 ezer tonna a vasbeton silók, 160 ezer tonna a fémsilók és 260 ezer tonna a csarnoktárolók együttes befogadóképessége.

A következő ötéves tervben folytatjuk a raktárépítést. A fejlesztés iránya továbbra is a három alaptípusra, azok fejlesztett változatára terjed ki. A vasbetonsilók a tartós tárolást igénylő készletek elhelyezését szolgálják, mert a minőség megóvása mellett alkalmasak a gabonátárolással összefüggő technológiai feladatok viszonylag kis élőmunka-ráfordítással történő elvégzésére. A fémsilókat a feldolgozó üzemek és

5. TÁBLÁZAT

Tárolási helyzet

	Állandó nyersáru- raktár-kapacitás 1000 t	Csúcstárolási készlet 1000 t	Raktárellátottság %
<i>II. ötéves terv</i>			
1961	1067	1325	80,5
1965	1438	1584	90,8
5 év átlaga	1197	1401	85,4
<i>III. ötéves terv</i>			
1966	1528	1859	82,2
1970	1850	2039	90,7
5 év átlaga	1670	2328	71,7
<i>IV. ötéves terv</i>			
1971	1875	2975	63,0
1975	2318	4485	51,7
5 év átlaga	2077	3959	52,5
<i>V. ötéves terv</i>			
1976	2494	4256	58,6
1979	2877	4727	60,9

meglevő raktártelepek tárolási kapacitásának bővítése céljából építetjük. A készletek 3—6 havi tárolásra alkalmasak. Nagy előnyük a gyors kivitelezési lehetőség. Harmadik raktártípusként a csarnoktárolókat említettem. Építésük a növekvő raktárhiány enyhítése érdekében szükséges. Előregyártott elemekből gyorsan és az előzőeknél kisebb beruházási ráfordítással létesíthetők. Hátrányuk viszont, hogy üzemeltetésük munkai igényes, a technológiai folyamatok csak részben gépesíthetők.

A gabonátároló hálózat fejlesztése keretében különböző gazdasági célokat és érdekeket kívánunk érvényesíteni. A raktárak építését a jó gabonatermő körzetekre koncentráljuk, de ugyanakkor törekvésünk a megyei vállalataink raktárellátottságában mutatkozó eltéréseket kiegyenlíteni. Nagyon alapos vizsgálatok és számítások előzik meg a silók és a padozatos raktárak megfelelő arányának kialakítását. Figye-

lemmel a rendszeressé vált gabonaexportunkra, a közlekedési gócpontokon megfelelő műszaki felszereltséggel, közúti és vasúti csatlakozással rendelkező silókat telepítünk.

A kenyérgabona-őrlési tevékenység folyamatosan koncentrálódik. A felszabadulás után még több mint kétezer malom volt az országban, ma 148 őrlőüzemünk van. Számuk az ezredfordulóig várhatóan 110-re csökken. Az elmúlt évtizedekben végrehajtott műszaki intézkedések hatására az őrlési technológia számottevően fejlődött. A malmok többségének épületei és gépi berendezései azonban előregedtek és elhasználódottságuk az állandóan nagy igénybevétel következtében egyre inkább fokozódik.

A malmi termelés hatékonyságának növelése mellett továbbra is elsődleges követelmény az állandó, jó minőségű liszt előállítás. A liszten kívül újabb igények jelentkeznek különféle gabona alapú termékek iránt.

Az ellátási kötelezettségünkre és felelősségünkre való tekintettel állandóan fejleszteni kell gyártóvonalainkat. A fejlesztés célkitűzései közé tartozik a gépek terhelési mutatóinak növelése, korszerű gyártóvonalak kialakítása, az anyag- és energiafelhasználás csökkentése, a munkaerőmegtakarítás, a műszerezés és automatizálás.

Ezek a célkitűzések különböző erősséggel követelményként is jelentkeznek; ezért fontos szerepe van a gabonaiiparban a tudományos kutatómunkának. A kutatási és fejlesztési tevékenység jó kapcsolatban áll a gyakorlati tevékenységgel és kölcsönhatásuk eredménye az állandó folyamatos fejlődésben realizálódik.

A malomipari gépfejlesztés elősegítése érdekében együttműködési megállapodás keretében szoros kapcsolatot tartunk az Élelmiszeripari Gépgyár és Szerelő Vállalattal. Ennek eredménye az új korszerű, a magyar gépgyártási hagyományokhoz méltó, keresztvázas lapátnélküli síkszita. Jelentős előrelépés történt a segédgépek: dercebontó, vibrószita fejlesztését illetően is. Az ÉLGÉP a Kutatóintézetünk közreműködésével megkezdte az új nagy teherbírású korszerű hengerszék tervezését. Fő célkitűzésnek itt a nemzetközi színvonal elérését jelölte meg.

Az új hengerszék kifejlesztése után rendelkezésünkre állnak majd azok a malmi vezérgépek, amelyek korszerű üzemek létesítéséhez és rekonstrukciók végrehajtásához szükségesek.

A technológiai fejlesztés terén a folyamatos pihentetés bevezetése után az utóbbi időszak egyik legnagyobb eredménye a Budai Malomban alkalmazott új, intenzív száraztisztítási eljárás. Ezzel az eljárással jelentős költségcsökkentés érhető el és egyben eleget teszünk a környezetvédelmi előírásoknak is. A száraztisztítás ipari elterjesztésének feltétele a búzamosógépet helyettesíthető gépcsalád kialakítása. Ezt vagy licenc vásárlással, vagy hazai fejlesztéssel kell megalapoznunk. A száraz tisztítást illetően a hazai gépgyártás sajnos nem követte a külföldi gyakorlatot és így máris lemaradásban van.

Célunk az őrlési eljárás további egyszerűsítése, az alkalmazott technológiai berendezések jó kihasználása. Ezt úgy kell megoldanunk, hogy az újonnan létesített vagy rekonstruált üzemek alkalmasak legyenek nagyobb mennyiségű fehérliszt, tésztagyári célliszt és búzaliszt és búzacsíra előállítására is. Ugyanakkor törekednünk kell az anyagmozgatási igény és a beruházási költségek csökkentésére.

A VI. ötéves tervben igen komoly feladatot jelent az őrlési kapacitás felújítása és fejlesztése. Nagy szerepe van a *beruházás-takarékos* rekonstrukciós tevékenységnek. A feladatok jó ellátása szükségessé teszi a kutatók, fejlesztők, tervezők, gépgyártók, beruházók és üzemelők szoros együttműködését.

Külön figyelmet igényel a főváros sütőiparának fejlesztésével összefüggésben a budapesti lisztellátást szolgáló őrlési kapacitás bővítése és az ömlesztett lisztszállítás gyorsütemű és széles körű kiterjesztése.

Feltételezhető, hogy a kenyérgabona-őrlés a következő két évtizedben lényegesen nem változik, esetleg mérsékelt arányban kissé csökken. Növeli az őrlési igényt a lakosság számának emelkedése és fokozódik a finomlisztek iránti igény, ami a lisztkihozatal csökkenése miatt arányosan több búza feldolgozását teszi szükségessé. Ugyanakkor viszont az elmúlt évek tendenciájának folytatásaképpen számolni kell azzal, hogy a táplálkozási szokások átrendeződésének hatására jelentősen tovább csökken az egy főre jutó lisztfogyasztás.

Gyártmányfejlesztés terén feladatunknak tekintjük a malmi termékek választékának bővítését. A hagyományos lisztek gyártása mellett időszerűvé válik új gabonaalapú élelmiszer készítmények előállítás, illetve ezekhez alapanyag szolgáltatása. Előtérbe kerül többek között az árpa, a szója, búzacsíra és a kukorica humán célra történő hasznosítása is.

Ilyen és hasonló termékek előállítása természetesen eltér a szokásos gabona-őrlési technológiától. Az aprítás, a pelyhesítés, az extrudálás, különféle adalékanyagok keverése új technológiákat, új berendezéseket és külön alá kell húzni, új higiéniai követelményeket és szakmai ismereteket igényel.

Tehát tág tere van a kutató-fejlesztő munkának és ebbe a kutatóintézeteken kívül jelentős részt vállalhat a Főiskola is.

Szoros együttműködésben a kutatóintézetekkel, a műszerek, anyagi eszközök jobb kihasználásával, célszerű munkamegosztással nagyobb eredmények érhetők el.

A gabonaipar a hazai együttműködésen túlmenően számít a nemzetközi együttműködésre is.

A kétoldalú műszaki-tudományos együttműködések jelentős segítséget adtak eddig is, és minden bizonnyal a jövőben is az előttünk álló feladatok eredményes megoldásához.

THE STATE OF CEREALS PRODUCTION AND PROCESSING, AND ECONOMIC PROBLEMS

Dr. Lajos Lénárt

A survey is given of the changes in cereal varieties, of the trends in the yields, and of the technological properties of the quality wheat varieties.

It is stressed that the highly-productive wheat varieties achieve the optimum yield only if the farms strictly adhere to the prescribed agrotechnical conditions.

Changes in the variety groups are expected to result from the new wheat-classification system in force from 1980, the differentiation of the prices. Special attention is paid to the development of a granary network, which is of importance as regards preservation of the quality of the cereal reserves, since the existing strain can be solved only in the long term. Besides the increase of the efficiency of mill production, another primary requirement continues to be the production of flour of a constantly good quality. In cooperation between the Research Institute and ÉLGÉP, the planning of a new, up-to-date roller mill, the development of an intensive dry-purification system, and the continuation of reconstructional activity are targets to be achieved.

„DER GETREIDEANBAU, DIE SITUATION DER VERARBEITUNG UND DIE VOLKSWIRTSCHAFTLICHEN PROBLEME

Dr. Lajos Lénárt

Verfasser gibt einen Überblick über die Veränderung der Getreidegärten, die Gestaltung der Ernteergebnisse und die technologischen Eigenschaften der Qualitätsweizensorten.

Er hebt hervor, dass die Weizensorten mit intensiv grosser Fruchtbarkeit die optimale Ertragsrate nur dann erreichen, wenn die landwirtschaftlichen Betriebe die vorgeschriebenen agrotechnischen Bedingungen sorgfältig einhalten.

Das von 1980 in Kraft tretende neue Weizenqualifizierungssystem, die Differenziertheit der Preisverhältnisse, werden voraussichtlich eine Veränderung in den Sortengruppen bringen. Besonders eingegangen wird auch auf die Entwicklung des hinsichtlich der Erhaltung der Qualität der Getreidevorräte wichtigen Lagerhausnetzes, da die bestehende Spannung sich nur auf längerer Strecke auflösen lässt. Neben der Anhebung der Effektivität der Mühlenproduktion bleibt auch weiterhin eine primäre Forderung die Herstellung von Mehl mit beständig guter Qualität. In Kooperation des Forschungsinstitutes und der ÉLGÉP (). hat sich Verfasser die Planung eines neuen modernen Walzstuhles, die Entwicklung des intensiven Trockenreinigungssystems und die Fortsetzung der Rekonstruktionstätigkeit als zu verwirklichende Aufgaben zum Ziel gesteckt.

ПРОИЗВОДСТВО ЗЕРНОВЫХ, ИХ ПЕРЕРАБОТКА, ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ

Л. Ленарт

Автор даёт отчёт об изменениях в составе сортов зерновых, о формировании урожайности и технологических особенностях качественных сортов пшеницы.

Подчёркивает, что интенсивные высокоурожайные сорта пшеницы способны давать действительно высокий урожай лишь в том случае, если сельскохозяйственное производство соблюдает предписанные агротехнические условия.

Вступившая в 1980 г. в силу новая система оценки качества пшеницы, дифференцированность цен повлекут, вероятно, к изменениям сортовых групп. Особо подчёркивается необходимость дальнейшего развития сети хранения, что имеет большое значение с точки зрения сохранения качества зерновых запасов с указанием на то, что имеющиеся в этом отношении затруднения в ближайшем будущем не представляются решимыми. Наряду с повышением эффективности мельничного производства, первостепенным требованием и в дальнейшем остаётся производство муки неизменно высокого качества. В качестве осуществимых задач автор отмечает планирование нового современного постава (вальцевой дробилки) при сотрудничестве Научно-исследовательского института и ÉLGÉP (Машиностроительный завод пищевой промышленности), а также создание системы интенсивной сухой очистки и проведение реконструктивной деятельности.